

Szíki Károly

A reménybe öltöztetett szavak

„Ó, véled gondolok most, tollas jobbkezemmel” – Költők egymáshoz és egymásról (Válogatta, szerkesztette és az előszót írta: Lisztóczy László)

Ó, véled gondolok most, tollas jobbkezemmel – Lisztóczy László legújabb, s talán súlyra is legnehezebb, keménykötésű, 654 oldalas versantológiája – a magyar líratörténet különleges példatára. A különlegességét az adja, hogy a József Attila-díjas irodalomtörténész tanár úr talált egy lényeghitelesítő koncepciót, mely a válogatás gerincét képezve több évszázad verslűktetéseit, szívdobogásait postázza egy-egy címre, ha pontos akarok lenni, esetenként 10-15 verset is postáz egy személynél.

A címzett valamely költő, akihez szól egy másik poéta, többször évszázadokkal későbbi időből vissza, olykor pedig kortársköltőt szólít meg.

Lisztóczy László nem mások nyomában lépkedő irodalomtörténész, nem mások által kitaposott ösvényen susog, ha ezt tenné, akkor is fajsúlyos lenne az alkotása, de ő megálmodik, istenhítével kidolgoz egy koncepciót és azt évekig érleli, míg egy kiadót felkeres. (Ezúttal az Üveghegy kiadót és a Kapitális Nyomdát nyerte meg.)

Ez a könyv harangoz. A lelkek rezdülésének hangja ez, a *Mégis élünk* Bartis Ferenc-féle harangszó hallik és szól a kötetben mindvégig. Tornyok omlottak, hegyek és helyek tűntek el, de van hírmondó: a versek sokasága, mely jelenti, hogy élünk még! Reményik Sándor szavaival: „Nagyon nagyot zuhantunk. / De megmaradt a büszke öntudat, / A Te öntudatod, / A mi öntudatunk: / Ha balsorsverten, ha koldusszegényen: / Vagyunk, vagyunk! / És akarunk még lenni!...”

Harang is e kötet, mely hívja az élőket (Kányádi). Egy ágyú is, mely sok kis harang öntete, nem repedt, nagyon is élces-érces, tiszta hangon szóló harang. Úgy szól, mint Reményik Sándor *Atlantisz* című versében: mélyről és kitartóan, igazságért kiáltva, egykori nagyságunkért kiállva.

Magasba emeli a költészetet Lisztóczy László, pedig lenne oka borúsnak lenni elkótyavetyélt autonómiák, országhatár-módosítási lehetőségek elpuskázása miatt, de fejét felemeli és modellszerűen a megmaradás hitét kiáltja ki.

Reménybe öltöztetett szavak gyűjteménye ez az esztétikai külsővel is kivitelezett antológia, ami szép, zöld gúnyával kínálja magát. Milyen jó és menyire kívánatos ez a megnyugvást hozó szín, amikor vérvörös és véres indulatok csapnak

le hátunkon, határunkon kívül és belül. Beleül az ember, szinte teljességgel része a vérvörös világklímának, ezért kedves és mentő, nyugvást teremtő ez a monumentális hársfavirágzásos kötet. Petőfi szavaival: ünnepélyes csönd”, ami beáll a meglátás pillanatában.

A reménység prófétáit hozza ide tanítómestereknek, kik az utolsó pillanatot dolgozzák fel, írják meg, így szellemük, alkotásaik teszik értelmessé az életünket, mert nemesítenek, szépítenek és jobbá teszik búsborongást kínáló, médiatűzben felőrölt napindításunkat, akik Isten töltekezéséből ragadtak tollat. Varázslatos Lisztóczy László válogatása, de a szerkesztést is magára vállalva olyan szituációt teremt, hogy ott és akkor érezzük magunkat, mikor és hol a poéma az utolsó pillanatban, a legtermékenyebb momentumban megszületett.

A Vezéreknél nagyon befújt a szél, nekünk pedig „nagyon befúttá az utat a szél” (Gál Sándor). Ezért mindig takarítani kell, tisztogatni a bűnös korok által ráhordott szeméttől a valódi költészet útjait, úgy, mint most Lisztóczy László teszi, hogy tisztán feltűnjenek a magyar múzsa dongaboltozatai.

Mi ösztönözhetette a könyv megalkotóját arra, hogy korszakos vállalkásban olyan verseket gyűjtsön egybe, melyek egy célt szolgálhatnak: párbeszéd és visszhang legyen ezen a nemzeti kereveten. Lisztóczy László, ha nem is ad teljes választ erre, de közelebb visz a szándékhoz: „közel hat évtizeden átívelő magyartanári és irodalomtörténeti pályafutásom ösztönzött erre.”

Hatalmas anyagot kellett áttekintenie, kötetek százait átforgatnia, miközben végigkísérte az alkotót beborító kétség köpenye: képes leszek-e teljes anyagot elkészíteni, hogy a sasszemmel figyelő irodalmároknak megfeleljek, miben tévedek és mivel vívom ki a kritikusok haragját? Lisztóczy László valamit megelőlegez a bevezetőjében: „vállalnom kellett a mulasztás és a tévedés kockázatát.” Ez csak az olyan nagyszerű alkotóra vall, aki önkritikával, de a teljesség igényével munkálkodik, tudván: a tévedés lehetőségével alkot. Eközben ott lebeg feje fölött a szirénhangdominancia: vannak terjedelmi korlátok, kötelező a lényeglátás felett az az elv, hogy mindenkit nem lehet bepréselni egy kötetbe! Ezért is írja pajzsára: „Ezt a munkát befejezni nem lehet, csak megszakítani.”

A könyvbemutatón Lisztóczy tanár úr hangsúlyáthelyezéssel is kimondta: „döntéseimet világnézeti-politikai előítéletek nem befolyásolták.” A megszólított költők alkotásait születésük időrendjében helyezte egymás után. Gyakran idézi mindkét költőt, ha az egymásra reagálás horizontján megjelennek, de abban az estben is lámpást gyújt, ha visszhangtalanul marad a másik reagálása.

Ébren tartja a nemzeti költészet legmitikusabb hagyományait szentekkel és boldokkal, és ebben helyet nyit egri költőinknek is. Kálnoky László sorszerépében tűnik fel, és Apor Elemér, Csorba Győző, Parancs János, Alföldi Jenő rejtélyes visszaszámlálása az emlékezés játékaival, nagytűccserepek összeillesztése, a bezáruló

kör feszegetése nagyszerű próbálkozás, hogy Kálnoky legalább annyinak lássa meg az utókor, amennyi volt, de láthatná azt is, amennyit ér a magyar lírában. Furcsa helyzet ez a nagyságokkal, akiket saját otthonaikban sem tudtak méltó helyre emelni, pedig váteszi képességük alapján érdemelték volna. A mellékut-cákban színültig töltött színes zsákok duzzadnak, de ha ez kell a plebsznek, meg a nevezett öntelt intelligenciának, hát csoda-e, ha Kálnoky mellett elmennek a szí-nes cafatokkal? Lángvörös dühvel érdemes-e perlekedni akkor, amikor a bámész-kodók a celebek pavilonja előtt csorgatják nyálukat? Látjuk e könyv szerkesztése okán is, látunk általa, de mi értelme az efféle nagyítózásnak? Botorkáljunk talán vissza a nyirkos ágyakhoz, ahonnan ébreszteni elindultunk? Homálylaki Szaniszló ébresztésével próbálkozik Lisztóczy László is és nem hiába teszi. Mert valami talán megkapaszkodik az emberi értelemben, s ha le is maradunk az úszó küzde-lemben, a zsarnokság és a közömbösség megdöntésében még rajtköre állhatunk. Alföldy Jenő ide szerkesztett 3 oldalas verse a magára hagyott líra erére ki van feszítve reménynek és lehetőségnek, vigasz-echónak. Bújjunk be alá és keverjük meg a kávénkat, nincs minden jól, de elveszve sem.

A történelem-eltüntetését, szüneteltetését mindig átkötötte egy-egy vátesz, aki harsonát fújt a harcmező csontig megfáradt küzdőinek és a legjelesebb irodalmi alkotásokkal tett hitet a megújulás és megmaradás mellett. Hallatlan nagy a ma-gyar történelem-irodalomalkotás tábora, melynek tagjai mélyen rezgetik a húrokat egy megfáradt nemzet elfeledettnek és elfedettnek hitt rétegében. Lisztóczy László zsenije az, hogy e zengéseket, megfáradt hiteket érzékeli és odaküldi ezt a kötetet ébresztőnek, reménynek és tárogatót ad kezünkbe, hogy megfújják azt, és álljanak élre újra és újra a lefáradt nemzet dolgaiban.

Nem cicomás ünnep manapság az Ünnepi Könyvhét. Egerben sosem látott sze-rény körülmények nyitottak kaput erre a nemes szellemi tornára. Debrecenben a Csapó utca ünnepbe öltözött ugyan, de a nép elmaradt, ásítóztak a sátrak. Janus elhagyta Páduát. Az emberek is elfordultak Janustól? Három poéta ébresztgeti az ő emlékét e kötetben, Kányádival könnyezik a költő és a költészet. Ó, szép, szabad Isten, viseljük türelemmel Balassi Bálint, Batsányi János, Bessenyei György, Bar-say Ádám ébresztését, Zrínyi győzelembe vetett hitét, Berzsenyi Orczy-koszorú-füzérét.

Döbbenetes érzés, ahogyan az irodalomkedvelő szembesül a csorbaságaival, példának okáért: ki volt Virág Benedek, akihez vershegyeket írt Vörösmarty, Kosztolányi, ki volt Horváth Ádám, s Szentjóni, akit megörökít Batsányi 200 so-ros versben.

Mennyi gond, mennyi nagy találkozás. Milyen ébredés! Ébredés, hogy nincs le-szállás, mert lebegni kell, ha ennyi nagyszerűséggel, veretes szavú költővel találko-zik az ember, akik eltiport, vérbefojtott remények utolsó maradékai voltak s lettek,

kinőttek szavaikkal reménynek, melyek forrásai nemzettöredékeknek és sokadal-
maknak egyaránt, de nem mindnek, ne áltassuk magunkat, és mégis: elégséges
hitébresztőnek, történelmi sorlátónak, nem depresszív elmenekülőnek, hanem
helyben ébresztőnek, tűznek, túsznak, tűzrakónak, hamuból lángot lehelőnek.
Róluk szól Lisztóczy László kötete, az ébresztőkről, a nemzetellenes veszélyek-
kel szemben kiálló szabadságharcosokról, a historikus gondolkodásmóddal fel-
vértezettekről, az emigrációban minőségmegőrző világító lámpásokról, Kányádi
Sándorokról, Farkas Árpádokról, Szilágyi Domokosokról, Ady Endrékről, Arany
Jánosokról, Hervay Gizellákról, Lászlóffy Aladárokról, Dsida Jenőkről, Szabé-
di Lászlókról, Reményik Sándorokról, Páll Lajosokról, és az elmenekültekről az
emigrációban ébresztő, tisztító világképet hazaexportáló Tűz Tamásokról, Tollas
Tiborokról, Határ Győzőkről, Faludy Györgyökről, Márai Sándorokról. Kristályos
életszemléletű megcsonkított lehetőséggel is nagyítová váló Juhász Ferencsel,
Weöress Sándorral, Csoóri Sándorral, Váci Mihállyal, Sinka István csizmaszárra
írt verseivel, bőrönszenvedett lángolással is Gérecz Attilával, Ratkó József kese-
rű táncával, szivárványszemöldököt bebörtönzött haza fölé húzó Nagy Lászlóval,
Babilon kiszáradt folyómedrénél is vizet fakasztó Pilinszky Jánossal, a forradalom
szent lobogóját rojtosodásig szorongató Utassy Józseffel, hazáját Bori-noteszben
megörökítő Radnóttal.

Mennyi szépség, mennyi fájdalom (és dalom), mennyire óvatosan emelkedő dal-
lam, mert ezt hozta magával ez az antológia.

Az egyetemes művészetalkotás sok részletből tevődik össze, de az ilyen kötetek
megjelenése feltétlenül szolgálói, miniszterei a legmagasabb, az elkötelezett iro-
dalomtörténetnek. Esztétikai minőséget alkotott Lisztóczy László azzal is, hogy
a széttartó *irodalmárkodásban* egy összetartó, értékegyesítő, vigaszt szállító kö-
tetet szerkesztett, hogy az eljelentéktelenedés, a civilizációs leértékelődés, az ér-
téktorpanás-dáridóban értékelvű, sorsvállaló eszmeiség mellett teszi le a garast.

Élmény, káprázatosság sugárzik minden lapról. Afféle letehetetlen mű született.
Csörgedező bűvópatak, aminek hangja felerősíthető, ha minél többen veszik kéz-
be és el is olvassák azt.

(Üveghegy Kiadó, Százhalombatta, 2022)